

על כל פנים מוכח שמותר ללמד את עבדו תורה, ודלא כדאמרן לעיל?

ומתרצינן: **התב, איירי כדאיקרי עבד מדעתו**, ובכהאי גוונא יש אנשים שאינם מקפידים בכך, ואין מכך ראייה ששחררו.

אך **כי קאמרינן שאסור, דקא נהיג ביה האדון מנהג בנים:**

שנינו במשנה שעד אחד שהעיד בגדלו שראה בקוטנו שהלך אחר **לטבול לאכול בתרומה**, נאמן להאכילו בתרומה:

ואמרינן בגמרא, שאינו נאמן אלא להאכילו **בתרומה דרבנן**, כגון תרומת ח"ל, או תרומת פירות, שהימניהו רבנן בדרבנן. אך בתרומה דאורייתא אינו נאמן להעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו. [משום שאף למאן דאמר שאין מעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין, מכל מקום בעינן עד כשר, כמו שמצינו לעיל גבי מסיח לפי תומו שכתבו התוספות שנאמן רק לגבי תרומה דרבנן]. (170)

אני **שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול בתרומה**, ואוכל אותו אדם בתרומה על פיו:

ומקשינן: ודלמא מה שאכל בתרומה, לא משום שכהן הוא, אלא שעבדו של כהן הוא, והרי עבדי כהנים אוכלים גם כן בתרומה, אבל כעת אחר שהשתחרר אסור בתרומה, ונמצא אוכל בתרומה שלא כדין?

ומתרצינן: על כרחינו צריך לומר שדין זה מסייע ליה לר' יהושע בן לוי. **דאמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שילמד את עבדו תורה**, ולכן אם זוכרהו בבית הספר, על כרחינו שאינו עבד.

ומקשינן: **ולא?!** — וכי אסור ללמדו? **! וחלא תניא — עבד שלוה הימנו רבו, או שעשאו רבו אפוטרופוס על נכסיו, או שהניח תפילין בפני רבו, או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת**, אין אומרים, שאילולי ששחררו רבו, לא היה מניחו רבו לנהוג כמנהג יהודים, אלא הרי זה לא יצא לחירות, משום שיש הנותנים לעבדיהם ללמוד תורה ולנהוג כיהודים.

כז-ב

על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב, מכל מקום סגי בצירוף עדותו של עד אחד לרוב, כדי להוציא ממון.

אך דעת הריב"ש (בסוף סימן קפג) שאף לדעת הרמב"ם צריך לצרף לעד האחד גדול אחר עמו, ובלאו הכי אינו נאמן. וכן סברו התוספות ועוד ראשונים.

170. כך כתב הגאון רבי עקיבא אייגר בתוספותיו למשניות אות לד'.

אכן בדברי התוספות (לעיל כח' ע"א בד"ה

ג') פסק שגדול נאמן להעיד שראה בקוטנו אשה שיצאה וראשה פרוע כמנהג הבתולות, ולא הזכיר שצריך שיהיה אחר עמו, ורק לגבי עדות שטרות הזכיר שצריך שיהיה אחר עמו.

ונסתפקו הראשונים בדעת הרמב"ם: דעת המגיד משנה, שסבר הרמב"ם שדינו של רב הונא שצריך לצרף אחר עמו נאמר רק לגבי קיום שטרות, אבל בעדות הינומא סגי בעד אחד.

ויש לבאר, היאך מוציאים ממון מכח עדותו של עד אחד? ויעויין במחנה אפרים (הלכות עדות סימן יח') שהוכיח, שהיכן שיש רוב, אף

וכן שנינו במשנה, שהמעיד בגדלו על אחר שהיה חולק עמנו על הגורן, נאמן להאכילו בתרומה דרבנן:

ומקשינן: ודלמא עבד כהן הוא, ולכך חלק בגורן?

ומתריצין: על כרחינו צריך לומר שתנן במשנתינו כמאן דאמר, שאין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, ולכן אם ראהו חולק בגורן בלא רבו, ודאי שאינו עבד (171).

דתניא — כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, שניהם יוצאים לגורן ונוטלים חלק כאחד משום שאין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו, כדי שלא יעלוהו ליוחסין, ודלמא הוא העבד, לכך חולקין כאחד, שאז ודאי שחלק העבד עם רבו. דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: יכול הוא שיאמר, אם כהן אני — תנו לי בשביל עצמי, ואם עבד כהן אני — תנו לי בשביל רבי.

וטעם מחלוקתם: משום שבמקומו של רבי יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין, ולכן חששו שאם יחלקו לעבד בלא רבו יבואו להעלותו ליוחסין (172).

אבל במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין, ולכך לא חששו לחלוק לעבד בלא רבו.

תניא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מימי לא העדתי, פעם אחת העדתי, והעלו עבד לכהונה על פי.

ומקשינן: העלו סלקא דעתך? וכי אפשר שבאה תקלה על ידי רבי אלעזר, השתא ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן?!

אלא בקשו להעלות עבד לכהונה על פי, ולבסוף לא העלו.

וכן היה המעשה — חזא רבי אלעזר באתריה דרבי יוסי שהאכילו לעבד בתרומה בלא רבו, כדעתו של רבי יוסי שחולקין לעבד תרומה בלא רבו, משום שסבר שאין מעלין מתרומה ליוחסין.

ואזל רבי אלעזר ואסהיד [והעיד] באתריה דרבי יהודה, שאכל אותו העבד בתרומה, ובמקומו של רבי יהודה היו מעלין מתרומה

להעלותו מזה אלא לתרומה דרבנן. תוספות.

171. ויש להקשות, והלא אף בלא חשש יוחסין, יש לחוש שמא ישתחרר העבד וימשיך לאכול בתרומה?

ותרצו התוספות — שאין חוששין לכך משום שלא מצוי הדבר שיתבע אחר שישתחרר, משום שירא הוא פן יבדקו אחריו ויציאו עליו שם עבד.

אך עדיין יש להקשות, א"כ מדוע הקשינו לעיל בגמרא "ודלמא עבד כהן הוא", והלא

(והוא) משמע, שלמאן דאמר אין מעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין היה נאמן העד אף לתרומה דאורייתא.

171. ויש להקשות, והלא אף למאן דאמר שאין חולקין לעבד אלא אם כן רבו עמו, הני מילי בתרומה דאורייתא, אך בתרומה דרבנן חולקין אף בלא רבו, ומתניתין הלא העמדנוה בתרומה דרבנן?

ויש לומר — דאף משנתינו עוסקת כשראהו אוכל בתרומה דאורייתא, אלא שאינו נאמן

וכן שנינו במשנה שנאמן לומר — **עד כאן היינו באין בשבת**, וקובעים לפי דבריו את תחום האלפיים אמה של העיר.

ומבאר הגמרא: שהטעם שנאמן, משום דקפבר תחומין דרבנן, והימנוהו רבנן בדרבנן.

וכן שנינו שאין נאמן לומר — דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא אינו נאמן? משום שאפוקי ממונא לא מפקינן אלא על ידי שני עדים כשרים, שהיתה תחילת עדותם וסופה בכשרות.

עוד דנה הגמרא בדיני נאמנות עדים פסולים:

תנו רבנן כברייתא: נאמן התינוק להעיד בגודלו על שראה בקוטנו ולומר — כך אמר לי אבא, משפחה זו טהורה, משפחה זו טמאה.

ומקשינן: וכי טהורה וטמאה ממש, סלקא דעתך? ומה שייך טמאה וטהרה במשפחה?

ליוחסין ובאו להעלותו ליוחסין על פי עדותו של רבי אלעזר.

וכן שנינו במשנה שנאמן אדם לומר — שהמקום הזה בית הפרס הוא, ולא יותר, ומטהרים את סביבותיו על פי עדותו⁽¹⁷³⁾.

ומקשינן: מאי טעמא נאמן?

ומתרינן: משום שטומאת בית הפרס אינה אלא מדרבנן.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: שדה שנחרש בה קבר שגזרו בה טומאת "בית הפרס" לטמא מאה אמה סביבות הקבר מחשש שהביאה המחרשה לשם עצם, ועבר בה אדם ואחר כך עשה טהרות, ורוצה לבדוק האם עבר במקום שיש בו עצם — מנפח [מפזר את העפר על ידי רוח] אדם בית הפרס, והולך. וסומך על כך שאם תהיה עצם יראנה, משום שטומאה זו אינה אלא מדרבנן⁽¹⁷⁴⁾.

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש [שהלכו בו אנשים הרבה, ודשו אותו ברגליהם] טהור. מאי טעמא? משום שאי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל, ונפחתה לפחות מכשיעור.

לדברי התוספות אין חוששין לכך?

ותירץ התוספות הרא"ש שלגבי תרומה סגי בחששא כל דהו כדי לדחות את עדות העד.

173. כך פירשו התוספות, ולפירושו מבואר, שאפילו במקום שיש חזקת טומאה על שדה מסיימת שנחרש בה קבר, בכל אופן נאמנים לומר — עד כאן הגיעה הטומאה ולא יותר.

אך דעת הרא"ה: שבמקום שיש חזקת טומאה אינו נאמן לטהר ולומר עד כאן בלבד הוא בית הפרס.

ומה שאמרינן כאן שנאמן, איירי בגוונא שהעיד על שדה שאינה ידועה — שהיא בית הפרס, ועל פי עדותו תלינו את כל הטהרות שנכנסו לתוכה, שאין אוכלים אותם ולא שורפים אותם מספק. ובזה האמינוהו כיון שאינו אלא מדרבנן.

174. כיון שמדאורייתא, ספק טומאה ברשות הרבים טהור, אך גזרו חכמים היכן שידוע שהיה קבר לטמאו בכל אופן. תוספות.

ששנינו — "וכולם, אם היה עובד כוכבים ונתגייר, עבד ונשתחרר, אין נאמנין" ועל זה קאמר — "ר' יוחנן בן ברוקא אומר: נאמנין".

ומקשינן: כמאי קמיפלגי תנא קמא ורבי יוחנן?

ומפרשינן: תנא קמא סבר — כיון דראה את העדות בשעה שהיה עובד כוכבים הוא, לא הוה דייק, ולכן אין סומכים על עדותו.

ורבי יוחנן בן ברוקא סבר, כיון דאף בשעה שראה את העדות, הייתה דעתיה לאיגורי, מידק הוה דייק, ולכן נאמן.

חוזרת הגמרא לבאר את הברייתא:

מאי "קצצה" ששנינו בברייתא? ומבאר הגמרא: דתנו רבנן בברייתא, כיצד ומתי עושים קצצה? אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באין בני משפחה של האח, ומביאין חבית מליאה פירות, ושוברין אותה באמצע רחבה, ואומרים: "אחינו בית ישראל שמעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם דוגמא לדורות, למען תהיה לזכר שלא יתערב זרעו בזרעינו". וזו היא קצצה ששנינו שהתינוק נאמן להעיד עליה.

אלא ודאי שכוונת הברייתא לומר שנאמן להעיד שמשפחה זו כשרה לתרומה ומשפחה זו פסולה⁽¹⁷⁵⁾.

ומוסיפה הברייתא שנאמן לומר — שאכלנו בקצצה [יבואר לקמן] של בת פלוני לפלוני, ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני בהן.

אך עדות זו שהיינו מוליכים חלה וכו' אינו נאמן אלא אם מעיד שהיה מוליך חלה על ידי עצמו, אבל לא שראה שמוליכים לו חלה על ידי אחר.

וכולן [היינו בכל עדויות אלו] — אם היה עובד כוכבים ונתגייר, ומעיד על מה שראה בגייתו, או שהיה עבד ונשתחרר, ומעיד על מה שהיה בזמן עבדותו, אין נאמנים.

ואין נאמן לומר, דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה, כנ"ל, משום שבממון בענין עדות כשרה.

רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמנים.

ודנה הגמרא: דברי רבי יוחנן בן ברוקא, שאמר "נאמנים", אחייתא [על מה אמרם]? אילימא, קאי אסיפא, שנאמנים להעיד על מקום מעמד ומספר, הא ליכא למימר, שהרי עדות זו לאפקי ממונא הוא, ובודאי שצריך עדות כשרה.

אלא ודאי שדברי רבי יוחנן נאמרו ארישא,

הדרן עלך פרק האשה שנתארמלה

בתי אבות, ועל זה אמרינן שנאמן לומר על בית אב מסויים שאינו בכלל החשד, ומאכילים את אותו בית אב בתרומה דרבנן על פיו. אך דעת הראב"ד, שנאמן אף לעניין פסול משפחה, דהיינו שחוששין לפסול מכח עדותו, אך אין מכריזין עליה שהיא פסולה עד שיתברר הדבר על ידי שיצטרף אליו עד כשר.

175. לדעת הר"ן אין התינוק נאמן להכשיר משפחה שהוחזקה בפסול, אפילו כדי להאכילה בתרומה דרבנן, וכמו"כ אינו נאמן לפסול משפחה שהוחזקה בכשרות, שהרי אמרינן לעיל שאין ערער בפחות משני עדים.

והכא עסקינן, במשפחת כהנים שיצא עליה חשד פסול כהונה, ונחלקה אותה משפחה לכמה